

TA'LIM MUASSASALARI O'QITUVCHILARINING MEXNAT SHAROITLARI XAVFSIZLIGINI OSHIRISH

Rustamova Ra'no Parpiyevna

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Ekologiya fakulteti Ekologik monitoring kafedrası dotsent v. b.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6927987>

Annotatsiya. Xavfsizlik- bu shaxs, jamiyat va davlatning hayotiy manfaatlarini ichki va tashqi tahdidlardan himoya qilish holati. Ta'lim tashkilotining xavfsizligi- bu talabalar, xodimlar hayoti va sog'lig'ini saqlash shartlari moddiy qadriyatlar mumkin bo'lgan baxtsiz hodisalar, yong'inlar, baxtsiz hodisalar va boshqa favqulodda vaziyatlardan. Ta'lim tashkilotining xavfsizligi to'plamdir qonun bilan belgilangan, ta'lim organlari rahbarligida, huquqni muhofaza qilish idoralari, yordamchi xizmatlar va jamoat tashkilotlari, xavfsiz ishlashini, shuningdek xodimlar va talabalarning xavfli va favqulodda vaziyatlarda oqilona harakatlarga tayyorligini ta'minlash maqsadida. Ushbu maqolada, ta'lim muassalari o'qituvchilarining mexnat sharoitlari xavfsizligini oshirish haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, o'qituvchi, tashkilot, xavfsizlik, tizim, o'quvchilar, favqulodda vaziyat.

ПОВЫШЕНИЕ БЕЗОПАСНОСТИ УСЛОВИЙ ТРУДА ПЕДАГОГОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Аннотация. Безопасность – это состояние защищенности жизненно важных интересов личности, общества и государства от внутренних и внешних угроз. Безопасность образовательного учреждения – это условия сохранения жизни и здоровья обучающихся, работников и материальных ценностей от возможных несчастных случаев, пожаров, аварий и других чрезвычайных ситуаций. Безопасность образовательной организации – это совокупность законодательно определенных, находящихся под руководством органов управления образованием, правоохранительных органов, вспомогательных служб и общественных организаций, в целях обеспечения безопасной деятельности, а также готовности работников и обучающихся к разумным действиям в опасных и аварийных ситуациях. В данной статье приводятся мнения и размышления о повышении безопасности условий труда педагогов общеобразовательных учреждений.

Ключевые слова: образование, учитель, организация, безопасность, система, учащиеся, чрезвычайная ситуация.

IMPROVING THE SAFETY OF WORKING CONDITIONS FOR TEACHERS OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract. Security is a state of protection of the vital interests of the individual, society and the state from internal and external threats. The safety of an educational institution is the conditions for preserving the life and health of students, employees and material assets from possible accidents, fires, accidents and other emergencies. The safety of an educational organization is a set of legally defined, under the supervision of educational authorities, law enforcement agencies, support services and public organizations, in order to ensure safe activities, as well as the readiness of employees and students to act reasonably in dangerous and emergency situations. This article provides opinions and reflections on improving the safety of working conditions for teachers of educational institutions.

Keywords: *education, teacher, organization, security, system, students, emergency.*

KIRISH

Ta'lim tashkilotining xavfsizlik tizimi ta'lim tashkilotining ijtimoiy, texnogen va tabiiy tabiatning haqiqiy va taxmin qilingan tahdidlaridan himoya holatini, uning xavfsiz ishlashini ta'minlaydi. Xavfsizlik tahdidi shaxs, jamiyat va davlatning hayotiy manfaatlariga tahdid soladigan shartlar va omillar majmui. Ichki va tashqi xavf manbalaridan kelib chiqadigan xavfsizlik ob'yektlariga real va potentsial tahdid ichki va tashqi xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha faoliyat mazmunini belgilaydi. Xavfsizlik tizimi - bu tahdid qilinayotgan ob'yektni kamaytirish uchun, himoyalangan ob'yektda uning xavfsizligini oshirish maqsadida, tahdid qilinayotgan ob'yekt bilan himoyalangan ob'yekt o'rtasidagi muhitda chora tadbirlarni amalga oshiradigan usullar va texnik vositalar majmui.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Ma'lumki, uning mavjudligi uchun foydali bo'lgan har qanday inson faoliyati bir vaqtning o'zida xavfli, salbiy ta'sirning manbai bo'lishi mumkin, jarohatlar, kasalliklar va ba'zan o'limga olib keladi. Har qanday faoliyat insonga zarar yetkazishi mumkin: mehnat, ta'lim va mehnat, shuningdek, dam olish va ko'ngil ochish. Odam sog'lig'idagi kasalliklar va hodisalarni tahlil qilish shuni tasdiqlashga asos beradi. Talabalar va ta'lim muassasasi xodimlarining har qanday faoliyati xavfli bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, har qanday faoliyatni himoya qilish mumkin, uning xavfli ta'siri va oqibatlari xavfini kamaytirish mumkin. Ushbu qoidalar uning faoliyatining barcha turlarida inson xavfsizligini ta'minlash nazariyasi va usullarining asosini tashkil etadi.

Mehnat muhofazasi - insonning mehnat jarayonidagi xavfsizligi, sihat-salomatligi va ish qobiliyatining saqlanishiga qaratilgan tadbirlar. Qonun hujjatlarida mehnat jarayonida qo'llaniladigan ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy, texnik, sanitariya-gigiyena, davolash-profilaktika chora tadbirlari belgilab qo'yiladi. Mehnat qiluvchi shaxs xavfsizligi, salomatligi, mehnat qilish qobiliyatini himoyalash, sog'lom mehnat sharoitlari yaratish, kasb kasalliklari yuz berish xavfini oldini olish, ishlab chiqarishda jarohatlanishlarga yo'l qo'ymaslik kabilar mehnat muhofazasi oldidagi vazifalar hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida xavfsiz va qulay mehnat sharoitida ishlash yuzasidan fuqarolarning huquqlari Konstitutsiyada mustahkamlanib qo'yilgan. Ushbu konstitutsiyaviy kafolatni amalda ro'yobga chiqarilishiga qaratilgan aniq chora tadbirlar O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksida, "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonunda, boshqa bir qator qonunlar va qonun osti normativ hujjatlarida belgilangan. O'zbekistonda Mehnat muhofazasi uchun katta moliyaviy mablag'lar ajratiladi va o'zlashtiriladi. Sog'lom va xavfsiz mehnat sharoitida mehnat qilish huquqi O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining eng asosiy mehnat huquqlaridan bo'lib hisoblanadi. Mehnat muhofazasiga oid talablar va standartlar Mehnat kodeksi, "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun talablari asosida ishlab chiqariladigan korxonalar va tashkilotlarning ichki mehnat tartibi qoidalari, jamoa shartnomalari, tarmoq yoki mintaqaviy jamoa kelishuvlari, korxonalarining boshqa ichki normativ huquqiy hujjatlarida, muayyan soha, kasb, ish joylariga oid bo'lgan Mehnat muhofazasi standartlarida belgilab qo'yiladi. Mulkchilik shakli va xo'jalik yuritish usulidan qat'iy nazar barcha korxonalar, muassasa, tashkilotlar o'z xodimlari uchun sog'lom va xavfsiz mehnat sharoitini yaratishi, xavfsizlik texnikasi choralari ko'rish, mehnatni muhofaza qilish xizmatlarini tashkil etishi, boshqa tashkiliy texnik tadbirlarni amalga oshirishi shart.

TADQIQOT NATIJALARI

Mehnat muhofazasi qoidalariga rioya etilishi maxsus davlat organlari va jamoatchilik tomonidan nazorat qilib boriladi. Qonunlarga, shu jumladan, mehnat muhofazasiga oid qonunlarga rioya etilishi ustidan O'zbekiston Respublikasi Bosh prokurori va unga bo'ysunuvchi prokurorlar umumiy nazorat olib boradi. Ta'lim tashkilotida o'quv jarayonining xavfsizligini ta'minlash bo'yicha profilaktika tadbirlarini tashkil etish bo'yicha uslubiy tavsiyalar ta'lim tashkiloti ma'muriyatiga, bolalar shikastlanishining oldini olish uchun mas'ul bo'lgan pedagogik xodimlarga yordam berish uchun mo'ljallangan. Ushbu ko'rsatmalar ta'lim tashkilotida o'qituvchilarning sog'lig'ini saqlash va mustahkamlash uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish va bolalar shikastlanishining oldini olish bo'yicha yaxlit ish tizimini yaratishning asosiy tarkibiy qismlarini belgilaydi.

Xavfsiz ta'lim muhiti - bu zararli yoki zararli ta'sir ko'rsatadigan o'quv muhiti xavfli omillar talabalarga nisbatan chiqarib tashlanadi yoki ularning ta'sir darajalari belgilangan me'yorlardan oshmaydi. Ta'lim muhitidagi xavfli omil - bu o'quvchining tanasiga ta'siri shikastlanishga olib kelishi mumkin bo'lgan omil. Ta'lim tashkilotida va uning hududida bunday xavfli omillarga quyidagilar kiradi:

1. Ta'lim tashkiloti hududida - singan qalamlar, singan oynalar, ochiq kanalizatsiya lyuklari.
2. Sinf xonalarida - yomon mahkamlangan stendlar, shikastlangan stol qoplamalari, shkaflar ustidagi bo'sh shkaflar, gullar va boshqa narsalar, stol romlari, stullarning zaif mahkamlanganligi, yo'laklarning yo'qligi, tashqariga chiqadigan narsalar.
3. Ta'lim tashkilotida o'quvchilarning xavfsiz bo'lish shartlarini buzish (maktabda smenalarni tashkil etish, o'quv jarayonini tashkil etishdagi buzilishlar).

Talabalarining xavfsiz yashash sharoitlari buzilgan taqdirda, o'quv jarayonida jarohat olish xavfi mavjud. Xavflarning paydo bo'lishiga yordam beradigan sabablarga quyidagilar kiradi:

1. Talabalarining intizomi yo'qligi;
2. Bolalarining shikastlanishga olib keladigan vaziyatni tan olmasliklari;
3. To'satdan yuzaga keladigan vaziyatning xavflilik darajasini bolalar tomonidan kam baholanishi;
4. Bolalarni ta'lim muhitida xatti-harakatlarning zaruriy ko'nikmalariga yetarli darajada o'rgatish;

O'quv jarayonida o'quvchilarning shikastlanishining oldini olish yoki oldini olish choralarini ko'rish orqali oldini olish mumkin. Ta'lim tashkilotida o'quvchilar o'rtasida shikastlanishning oldini olishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

1. o'quv jarayoni xavfsizligini ta'minlaydigan qoidalar va qoidalarga rioya qilish;
2. ishlash gigiena talablari o'qitish shartlariga rioya qilish;
3. O'zgarishlarni tashkil etish;
4. Ta'lim tashkiloti ma'muriyati va o'qituvchilari soatini tashkil etish.

MUHOKAMA

Ta'lim tashkilotida o'quv jarayoni ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash ta'lim faoliyati jarayonida o'qituvchilarning hayoti va sog'lig'ini saqlashga qaratilgan. Ta'lim jarayoni xavfsizligini ta'minlovchi asosiy yo'nalishlar nafaqat individual xavfsizlik, balki ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarining jamoaviy xavfsizligidir. Ushbu yo'nalishlar doirasidagi faoliyatni amalga oshirish uchun jismoniy va ruhiy shikastlanadigan vaziyatlarga tushib qolishning oldini olish, xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirish, o'quv jarayonini qulay

amalga oshirish uchun shart-sharoit yaratish kerak. Ta'lim tashkilotida o'quv jarayoni ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlashning asosiy shartlari quyidagilardan iborat:

1. ta'lim tashkilotining o'quvchilari va o'qituvchilari tomonidan ta'lim tashkilotida sog'lom va xavfsiz sharoitlar yaratishni tartibga soluvchi qonunchilik va normativ-huquqiy hujjatlar talablarini bajarishini ta'minlash;

2. O'quv jarayonida, shuningdek, o'quv tadbirlari doirasidagi turli tadbirlarda (sayohatlar, sport va sport tadbirlarida qatnashish, muzeylarga tashrif buyurish, ko'rgazmalar, konferentsiyalar va boshqalar) o'quvchilar bilan baxtsiz hodisalarning oldini olish;

Xavfsizlikni ta'minlash nafaqat ta'lim muassasalarining zamonaviy texnik asbob-uskunalar va jihozlar bilan jihozlanishiga, balki ushbu jihozlardan foydalanayotgan xodimlarning kasbiy mahoratiga, xavfsizlik uchun mas'ul shaxslarning savodxonligi va malakasiga bog'liq. ta'lim tashkilotlari va ta'lim jarayoni, ularning ma'muriyat va pedagogik jamoa bilan birgalikdagi ishlarining uyg'unligidan.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ma'lumki, uning mavjudligi uchun foydali bo'lgan har qanday inson faoliyati bir vaqtning o'zida xavfli, salbiy ta'sirning manbai bo'lishi mumkin, jarohatlar, kasalliklar va ba'zan o'limga olib keladi. Har qanday faoliyat insonga zarar yetkazishi mumkin: mehnat, ta'lim va mehnat, shuningdek, dam olish va ko'ngil ochish. Odam sog'lig'idagi kasalliklar va hodisalarni tahlil qilish shuni tasdiqlashga asos beradi. Talabalar va ta'lim muassasasi xodimlarining har qanday faoliyati xavfli bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, har qanday faoliyatni himoya qilish mumkin, uning xavfli ta'siri va oqibatlarini xavfini kamaytirish mumkin.

REFERENCES

1. 839-XII-сон 06.05.1993. Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-97243>
2. Ibragimov E.I., Gazinazarova S., Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI, 2014.-536 b.
3. Yuldashev O.R., Djabborova Sh.G., Xasanova O.T. Hayot faoliyati xavfsizligi. DarslikT.:Toshkent-Iqtisodiyot,2014. 268 b.
4. Toshbekova M. X. "Problem of Solving Ideological Threats in the Context Globalization" 5 th International emi entrepreneurship social sciences congress june 29-30. 2020/ Gostivar-N-Macedonia. 2020 www.emissc.org
5. Bobokulov I. I., Umarov X. P. Xavfsizlik asoslari. O'quv qo'llanmasi. - T.: JIDU, 2010. - B.179.
6. Mehnatni muhofaza qilish sohasida nazorat tashkilotlari. <https://fayllar.org/mehnatni-muhofaza-qilish-sohasida-nazorat-tashkilotlari.html>
7. Usmanova, D., & kizi Shodieva, G. N. ISSUES OF CLASSIFICATION OF WORD CATAGORIES IN THE UZBEK.
8. Qizi, S. G. N. (2022). ISSUES OF CLASSIFICATION OF WORD CATAGORIES IN THE UZBEK. *Science and innovation*, 1(B3), 812-816.
9. Komilova, N. A. Comparative Analysis of "Gender" Concept and Issues of Gender Field in English and Uzbek Languages. *International Journal of Social Science and Human Research*, 5(6), 2191-2194.

10. Shodiyeva, G. N. K., & Dustmatov, H. (2022). CLASSIFICATION OF WORDS IN UZBEK AND ENGLISH: IN THE EXAMPLE OF VERBS. *Central Asian Academic Journal of Scientific Research*, 2(4), 234-237.
11. qizi Shodieva, G. N., & Dusmatov, H. H. (2022, July). RINCPLES OF DIVISION OF WORD CATAGORIES IN UZBEK LANGUAGE. In *INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING* (Vol. 1, No. 11, pp. 38-43).